

Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið

Reykjavík, 30. september 2024

Meðfylgjandi er umsögn Rauða krossins á Íslandi um drög félags- og vinnumarkaðsráðuneytisins að tillögu til þingsályktunar um stefnu og framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda.

Virðingarfyllst,
f.h. Rauða krossins á Íslandi

Kristín S. Hjálmtýsdóttir,
framkvæmdastjóri

UMSÖGN RAUÐA KROSSINS Á ÍSLANDI

um

drög félags- og vinnumarkaðsráðuneytisins að tillögu til þingsályktunar um stefnu og framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda.

Rauði krossinn á Íslandi þakkar tækifærið sem hér gefst til umsagnar á drögum að tillögu til þingsályktunar um stefnu og framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda.

Rauði krossinn á Íslandi stendur vörð um mannréttindi og virðingu einstaklinga og vinnur að málefnum umsækjenda um alþjóðlega vernd og flóttafólks í samvinnu við stjórnvöld og Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna. Rauði krossinn hefur sinnt umfangsmikilli þjónustu við umsækjendur um alþjóðlega vernd og einstaklinga með vernd, m.a. á grundvelli samninga við stjórnvöld. Eftirfarandi umsögn félagsins er fyrst og fremst mótuð af því hlutverki sem og hagsmunagæslu hreyfingarinnar fyrir viðkvæma hópa á borð við flóttafólk og farendur.

Rauði krossinn á Íslandi starfar ávallt samkvæmt grunngildum hreyfingarinnar um mannúð, óhlutdrægni og hlutleysi og stefnu Alþjóðahreyfingar Rauða krossins og Rauða hálfmánans í málefnum farenda.

Almennar athugasemdir

Rauði krossinn fagnar því að þessi stefna sé orðin að veruleika og sé nú lögð fyrir þingið, ásamt framkvæmdaráætlun fyrstu fjögurra ára tímabilsins. Félagið hefur árum saman talað fyrir nauðsyn þess að stjórnvöld marki framtíðarsýn og langtímastefnu í þessum málafllokki. Það verður æ brýnna með hverju árinu eftir því sem aðkomufólki fjölgar hér á landi, enda um einstaklinga að ræða sem í senn hafa löngun til og óskað er eftir að taki virkan þátt í samfélagi okkar. Eins er afar mikilvægt að við sem byggjum landið leggjum sama skilning í inngildingu, þ.e. að það er á ábyrgð samfélagsins að gera fólk kleift að aðlagast, með því að þróa það sem fyrir er í rétta átt.

Að mati félagsins nær stefnan og framkvæmdaráætlunin nokkuð vel utan um þær áskoranir sem staðið er frammi fyrir í málafllokki innflytjenda. Það er sérstaklega ánægjulegt að framkvæmdaráætlun þessi endurspegli áherslu á geðheilbrigði flóttafólks, sem kann að bera erfiðar sálrænar byrðar á bakinu eftir þær hörmungar sem urðu þess valdandi að það lagði á flóttu, þær sem það varð fyrir á flóttanum sjálfum sem og vegna þeirra áskorana sem fylgir því að aðlagast nýjum heimkynnum. Rauði krossinn á Íslandi vill leggja sitt af mörkum í að rýna nánar í þær aðferðir sem beitt er og áætlað er að beita samkvæmt fyrirbyggjandi framkvæmdaáætlun með það fyrir augum að þróa aðferðir sem bera hvað mestan árangur á sem hagkvæmasta hátt.

Einnig telur félagið ánægjulegt að samkvæmt framkvæmdaráætlun þeirri sem hér er til umfjöllunar verði stóraukin áhersla á íslenskunám og að hún snúi bæði að framboði þess og gæðum. Ljóst er að íslenskt samfélag á langt í land með að standa jafnfætis þorra OECD-ríkja í

Þessum efnum og fær þetta hljómgrunn í nýútgefinni skýrslu stofnunarinnar¹. Það hefur í för með sér að sá mikli mannauður sem býr í þeim einstaklingum sem hingað flytja nýtist samfélaginu ekki sem skyldi og torveldar þeim að njóta tækifæra til jafns við aðra borgara.

Fjölskyldusameiningar

Þó það falli ekki með beinum hætti innan efni þessarar stefnu að fjalla um leyfi til fjölskyldusameininga þá telur Rauði krossinn engu að síður tilefni til að nefna hér fáein atriði þeim tengdum. Afgreiðsla umsókna um fjölskyldusameiningu tekur oft og tíðum langan tíma. Þessi tími er þeim sem staddur er hér á landi mjög þungbær andlega og kemur það til viðbótar við þær áskoranir sem felast í því að aðlagast íslensku samfélagi, þ.e. að læra nýtt tungumál og á nýja menningu, útvega sér vinnu og húsnæði og þar fram eftir götunum. Það þarf að styðja sérstaklega við þessa einstaklinga með sálfélagslegum stuðningi og auknum stuðningi við tungumálanám, svo eitthvað sé nefnt.

Einnig telur félagið mikilvægt að þau sem koma til landsins í á grundvelli fjölskyldusameiningar hafi greiðan aðgang að þjónustuaðilum og njóti nauðsynlegs stuðnings þeirra. Annars kunna þessir einstaklingar að eiga á hættu að einangrast félagslega og verða um of háð þeim aðila sem var hér á landi fyrir, ekki síst fjárhagslega. Það er mikilvægt að þessi hópur fólks gleymist ekki þegar kemur að inngildingu allra í íslenskt samfélag. Skýra þarf rétt þessara einstaklinga til stuðnings velferðarkerfisins, t.d. þeirra sem eru utan vinnumarkaðar sökum aldurs og örorku.

Ungmennni og námsframboð

Rauði krossinn vill undirstrika sérstöðu þeirra ungmenna sem koma til landsins á aldursbilinu 15-17 ára, þ.e. í efstu bekkjum grunnskólans eða á fyrstu árum framhaldsskólans. Úttekt á stöðu þessa hóps er að finna í skýrslu félagsins frá 2019.² Ljóst er að námstækifæri á framhaldsskólastigi fyrir erlenda nemendur eru enn af skörum skammti, þó að bætt hafi verið úr stöðunni á allra síðustu misserum. Einnig vantar fleiri brýr í æðra nám fyrir þennan hóp fólks. Þá er til þess að líta að mörg flóttabörn og ungmenni hafa orðið fyrir rofi á skólagöngu sinni. Það er því nauðsynlegt að gerst sé ráð fyrir sérþörfum þessara einstaklinga á öllum skólastigum. Félagið hvetur til þess að þær aðgerðir sem lýstar eru undir kafla 2.5 í fyrirliggjandi framkvæmdaáætlun verði hraðað eins og kostur er. Ekki þarf að fjölyrða um kostnað þess að slá þeim á frest, bæði fyrir samfélagið í heild og einstaklinga sjálfa, sem eiga í hættu á að festast í fátækt. Bæta má við að mikilvægt er að efla rannsóknir til þess að skýra fjölda þeirra ungmenna sem eru í þessari stöðu og aðstæður þeirra svo hægt sé að mæta þörfum þeirra sem best.

Fátækt og húsnæðismál

Félagið fagnar því að stefnan miði að því að fátækt á meðal innflytjenda verði ekki meiri en á meðal annarra hópa samfélagsins en saknar þess að lagðar séu fram haldbærar aðgerðir í framkvæmdaráætlun næstu fjögurra ára sem snúa að öðru en rannsóknum og úttekt á núverandi

¹ OECD, *Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Iceland*, 4. september 2024 - https://www.oecd.org/en/publications/skills-and-labour-market-integration-of-immigrants-and-their-children-in-iceland_96adc300-en.html

² Rauði krossinn á Íslandi, *The Access to Education for Refugees in Iceland*, 2019 - <https://www.raudikrossinn.is/media/lkvertc3/the-access-to-education-for-refugees-in-iceland.pdf>

stöðu. Það sama má segja um húsnæðismál en innflytjendur standa hallari fæti en aðrir borgarar þegar kemur að því að útvega sér viðunandi húsnæði á verði sem talist getur raunhæft.

Fórnarlömb mansals eða hvers konar misneyting

Þá telur félagið rétt að hnykkja á því að nauðsynlegt sé að huga sérstaklega að þörfum þeirra sem hafa orðið fyrir barðinu á mansali eða hvers konar misneytingu, hvort sem um flóttafólk eða aðra innflytjendur ræðir. Flóttafólk og aðrir innflytjendur sem finna sig í viðkvæmri stöðu er sá hópur fólks sem er í hvað mestri hættu á að verða fórnarlömb slíkra brota. Þetta eru einstaklingar sem eru gjarnan illilega mörkuð af þeirri reynslu, auk þess sem að þau eru sum hver enn háð gerendum sínum þegar þau fá leyfi til dvalar hér á landi.

Mælikvarðar

Að lokum vill félagið koma því á framfæri að í textanum um mælikvarða á blaðsíðu 3-4 er mjög misjafnt hvort tekið sé fram viðmið í mælingunni. Víða er tilgreint að stefnt sé að því að útkoma aðgerða sé jöfn eða sambærileg ákveðnum stærðum en annars staðar er það ekki tekið fram og þeim tilvikum að einhverju leyti óljóst að hverju er stefnt.

Lokaorð

Fulltrúar Rauða krossins eru tilbúnir til frekari viðræðna og gera grein fyrir sjónarmiðum félagsins sé þess óskað.